

NAWOORD VAN DE VERTALER

Na de Gouden Eeuw van de Spaanse letterkunde, met grote namen als de Cervantes, de Góngora, de Quevedo, Lope de Vega en Calderón de la Barca, vormt de achttiende eeuw in Spanje een periode die niet alleen wordt gekenmerkt door economisch en cultureel verval, maar ook door armoede in literair opzicht. Tot de weinige uitzonderingen op deze regel behoort de *Vida*, het autobiografische werk van Diego de Torres Villarroel (Salamanca, 1693 of 1694 - Salamanca, 1770).

De jonge Jorge Luis Borges spreekt lovend over Villarroel als 'onze broeder in Quevedo en in onze liefde voor de metafoer'. Hij doelt daarbij op het feit dat de Torres Villarroel net als hijzelf een groot bewonderaar was van de Quevedo en diens stijl tot voorbeeld nam. Vooral in de teksten van Villarroel welke gebaseerd zijn op fantasieën is een schat aan metaforen te vinden. Borges karakteriseert de *Vida* weliswaar als een nog wat onbevredigend werk, in die zin dat het nog te weinig echt de ziel van de schrijver blootlegt, maar in één adem roemt hij ook twee excellente eigenschappen van deze autobiografie: de vlotte stijl ervan en het feit dat de schrijver zich hierin nadrukkelijk presenteert als een mens als ieder ander, als iemand die zijn eigen levenswandel en karakter wil beschouwen zonder zichzelf bijzondere eigenschappen toe te schrijven. Daarin slaagt hij, nog altijd volgens Borges, beter dan bijvoorbeeld Michel de Montaigne in zijn *Essais* of Jean-Jacques Rousseau in zijn *Confessions*. (Jorge Luis Borges, *Inquisiciones*, 1925, pp. 9, 11-12, 15-16)

De *Vida* is het bekendste werk van Diego de Torres Villarroel, priester en hoogleraar in de wiskunde en in de astronomie aan de vermaarde Universiteit van Salamanca,

maar daarnaast nog astroloog, opsteller van almanakken, dichter en schrijver, en als het zo uitkomt ook arts, stierenvechter, militair, dansmeester of muzikant, om maar enkele van zijn hoedanigheden te noemen. De tekst van het boek verscheen in gedeelten, in 1743 (de proloog en de hoofdstukken I t/m IV), rond 1752 (hoofdstuk V) en in 1758 (hoofdstuk VI). Over de laatste twaalf jaren van zijn leven komen wij dus niets meer te weten, tenminste niet van Villarroel zelf. Het werk is autobiografisch van aard, ook al wijken de daarin gepresenteerde feiten soms enigszins af van de werkelijkheid en wordt op bepaalde, toch wel belangrijke zaken niet of nauwelijks ingegaan. Ook wordt wel getwijfeld aan de juistheid van bepaalde details, maar over het geheel genomen zijn die van meer ondergeschikt belang.

Het boek beschrijft het leven van iemand van eenvoudige komaf die zich, grotendeels op eigen kracht, opwerkt tot een zeer gerespecteerd burger, een feit dat de schrijver met veel genoegen benadrukt. Hoewel het boek hier en daar kenmerken vertoont van een traditionele schelmenroman, zijn er vooral sterke overeenkomsten met enkele op fictie gebaseerde biografieën van ‘gewone’ mensen en met autobiografieën van tijdgenoten, mensen die zich vaak eveneens opwerken tot gerespecteerde of zelfs vooraanstaande burgers. In dit verband kan gewezen worden op boeken als *Roderick Random* (van Tobias Smollett), *Tom Jones* (van Henry Fielding) en niet te vergeten *Moll Flanders* van Daniel Defoe enerzijds, en de autobiografieën van Jean-Jacques Rousseau, Carlo Goldoni en Johann Wolfgang von Goethe anderzijds, een type boek dat in de achttiende eeuw en daarna steeds vaker verschijnt. Villarroel komt daarbij de eer toe een van de eersten, zo niet de eerste te zijn geweest die zichzelf belangrijk genoeg achtte om zijn leven te beschrijven toen hij eenmaal een vooraanstaand burger was geworden, juist

omdat hij voortkwam uit de middenklasse en de gebruikelijke problemen van die klasse had ondervonden.

Het gaat bij dit soort autobiografieën veelal niet in de eerste plaats om het beschrijven van de gebeurtenissen op zich, maar om weer te geven hoe de beschreven lotgevallen zicht bieden op de persoonlijkheid van de schrijver. Deze is doorgaans vooral op zoek naar de eigen filosofische en psychologische entiteit. Net als Rousseau ziet Villarroel daarbij wel in dat het moeilijk is zichzelf te kennen en uitdrukking te geven aan de eigen aard. Hij neemt zich daarom voor bewust weer te geven wat er in zijn leven gebeurd is, te vertellen hoe hij later tegen bepaalde gebeurtenissen is gaan aankijken, en zonder dat het echt de bedoeling is zullen hier en daar zijn verborgen drijfveren dan wel blijken, zoals hij opmerkt. Door deze zoektocht naar zichzelf te boek te stellen is Villarroel vernieuwend geweest.

Het zal de lezer van zijn autobiografie ongetwijfeld opvallen dat Villarroel lang niet altijd het achterste van zijn tong laat zien, ook al beweert hijzelf dat zoiets wel heel erg in zijn aard ligt. Veel laat hij in het ongewisse en op dat punt heeft Borges volkomen gelijk, ook al meten wij dan misschien wel wat al te zeer naar maatstaven zoals die in de twintigste en eenentwintigste eeuw gehanteerd worden. Zeker is dat Villarroel wat selectief is in zijn keuze van zaken die hij wenst te belichten. Zo wijdt hij veel woorden aan de bijval en vreugde die (inderdaad!) in Salamanca onder het volk heersen wanneer hij zijn benoeming tot titulair hoogleraar in de wiskunde in de wacht sleept. (Voordien was hij al wel enkele jaren hoogleraar op dat vakgebied geweest, maar omdat zijn voorganger, de emeritus hoogleraar, toen nog leefde, was hij nog geen titulair hoogleraar geweest.) Maar wat nu precies de redenen waren waarom hij in de gevangenis belandde (was hij te kritisch geweest in de kwestie rond de afwisseling van leerstoelen tussen jezuïeten en dominicanen, een kwestie die de universiteit

lange tijd in haar greep hield?) en wat er nu precies aan de hand was met die gewonde priester (de reden waarom hij en zijn misschien wel enige echte vriend gedurende heel zijn leven, Juan de Salazar, naar Frankrijk moesten vluchten en waarom Villarroel enkele jaren in ballingschap in Portugal verbleef), dat zijn maar een paar kwesties die hij in betrekkelijk weinig woorden afdoet. Doorgaans komt hij dan niet veel verder dan het ontkennen van enige schuld of het plaatsen van opmerkingen dat het ging om 'belachelijke aantijgingen' of woorden van gelijke strekking.

Als hij dan toch geen volledige opening van zaken kon of wilde geven, dan kan men zich afvragen waarom Villarroel het eigenlijk nodig zal hebben gevonden om zijn autobiografie te schrijven. Daarop zijn verschillende antwoorden mogelijk. Sommige daarvan worden door de schrijver zelf in zijn boek gegeven, zij het op de voor hem zo kenmerkende ironische wijze, zodat men als lezer soms niet weet of men hem nu wel of niet zal geloven. Hij zegt dat hij er zelf geld mee wil verdienen, liever dan dat iemand anders dat doet. Bovendien zouden anderen (uit geldnood of winstbejag) over zijn leven kunnen gaan schrijven en wel eens niet de juiste feiten kunnen weergeven, en dat laatste zou ook het geval kunnen zijn wanneer een van zijn collega's aan de universiteit na zijn dood de lijkrede moet uitspreken. Hij zet dan maar liever zelf de feiten waarheidsgetrouw op een rijtje, zodat in die rede tenminste geen leugens gedebiteerd kunnen worden. We moeten daarbij voor ogen houden dat de Torres Villarroel in het algemeen weinig ophad met zijn collega's en dat die gevoelens wederzijds waren. Maar als hij dan zo graag wil dat de waarheid over hem voor eens en voor altijd vast komt te staan, waarom laat hij dan zelf in zijn autobiografie zoveel vragen onbeantwoord? En hijzelf vertelt over zijn leven ook op een manier die hem het beste uitkomt. De man die zegt leugens en mythen welke over hem de ronde doen te willen ontzenuwen, zet niet zelden

zelf een masker op en creëert zijn eigen mythes. Op die manier brengt ook hij zijn lezers, als een postmodernist avant la lettre, meerdere malen in verwarring.

Dat hij met zijn geschrijf geld wilde verdienen zal zeker het geval zijn geweest. We mogen niet vergeten dat Villarroel een welgesteld man was geworden, vooral dankzij zijn almanakken en zijn geschriften. Zijn werken vonden gretig aftrek, niet alleen bij het gewone volk in de vorm van zijn almanakken, maar evenzeer bij de elite, ook al door de voor Spanje op dat moment nieuwe manier van verspreiden van boeken via intekening. Zijn succes bij het publiek was ook de reden waarom hij er op latere leeftijd naar streefde om zijn verzameld werk in veertien dikke banden opnieuw uitgegeven te krijgen, iets waarvoor hij tijd wilde vinden (en inderdaad vond) door zo gauw hij kon met emeritaat te gaan. Op die manier wilde hij ook voorkomen dat zijn werk illegaal herdrukt zou worden, dat het onder de naam van anderen zou worden verspreid of dat (hetgeen nog erger en riskanter was) door derden geschriften zouden worden gepubliceerd, ondertekend met zijn naam, waarin ideeën geventileerd konden worden die hem in diskrediet zouden kunnen brengen.

De autobiograaf Diego de Torres Villarroel wil dus voorkomen dat er (nog meer) leugens over hem de ronde (gaan) doen, maar er is méér. Hij wil zich ook rechtvaardigen voor zijn daden. Dit vinden we onder meer terug in zijn prologen, waarvan hij er in totaal bijna 100 heeft geschreven en waarin hij niet zelden verantwoording aflegt en zegt de motieven voor bepaalde daden bloot te leggen. Hem komt onder meer de eer toe het schrijven van prologen tot een waar literair genre te hebben verheven. We mogen daarbij niet vergeten dat hij als een echte man van zijn tijd verwickeld was in talrijke polemieken en zelf de aanval bepaald niet schuwde. Waarschijnlijk had hij een nogal opvliegend karakter en hij stak in ieder geval zijn mening niet onder

stoelen of banken. Er wordt wel beweerd dat hij de vijandschap die hij gedurende zijn leven ondervond mogelijk overdreef om zichzelf interessanter voor te doen en om een excuus te hebben om zelf fors van leer te trekken, maar toch staat wel vast dat hij aardig wat vijanden had, binnen de universiteit en daarbuiten. Zo wordt zijn aanvaring met de Inquisitie in 1743 wel gezien als het gevolg van een persoonlijke wraakneming door lieden die hem te vrijmoedig vonden, die hem zagen als iemand met te weinig eerbied voor theologische en andere wetenschappelijke dogma's en als iemand die in het algemeen te weinig respect toonde voor gezaghebbende lieden, zoals theologen, politici, filosofen en medici. Vanwege dit alles heeft zijn autobiografie vaak het karakter van een verweer tegen zijn tegenstanders, maar – het zij nog eens opgemerkt – zonder dat hij altijd de werkelijke toedracht van bepaalde kwesties uit de doeken doet, omwille van de lieve vrede, zoals hij zelf dan vaak zegt. Al met al is hij over de vraag waarom hij zo nodig zijn leven moet beschrijven dus niet echt openhartig en duidelijk. Misschien weet hij dat inderdaad zelf niet eens precies en is hij toch vooral op zoek naar zichzelf.

Een mogelijk achterliggend motief voor Villarroel om zijn autobiografie te schrijven kan de wens zijn geweest om zijn tijdgenoten ervan te overtuigen dat hij uit een goed christelijk nest kwam en een ware en trouwe katholiek was. Daarom gaat hij uitgebreid in op zijn voorgeslacht en wijst hij op de noodzaak om daarover ook in het algemeen openhartig te zijn. Hij bereikt daarmee twee dingen: hij benadrukt nog eens zijn eenvoudige afkomst, waarover later meer, en hij 'toont aan' dat hij van vreemde, dat wil zeggen joodse en islamitische smetten vrij is. Zelfs een land als Spanje maakte in zijn tijd al schoorvoetend kennis met meer verlichte ideeën, maar het was nog altijd van groot belang te kunnen bogen op 'zuiver bloed'. Kenners van het leven en het werk van Villarroel achten het niet uitgesloten

dat hij wel degelijk ‘onzuiver’, ketters bloed in zijn aderen had en dat hij, door op deze manier te bluffen, tegenstanders die in zijn stamboom zouden kunnen gaan snuffelen probeerde te ontmoedigen.

In dit verband moet nog een ander mogelijk motief voor het schrijven van zijn *Vida* worden genoemd. Villarroel wil niet alleen bewijzen dat hij vrij is van onzuiver, ketters bloed, maar hij benadrukt vooral dat hij ook anderszins een goed en onderdanig katholiek is. De Inquisitie bezat in de achttiende eeuw nog altijd veel macht in Spanje en zeker voor iemand die de lagere – en na 1745 ook de hogere – priesterwijdingen had ontvangen was het van groot belang zich van verdenkingen in dit opzicht vrij te pleiten. Wanneer hij zichzelf in zijn jongere jaren beschrijft als een ouderwetse schelm of als pleitbezorger voor het vrije denken, niet al te zeer gebonden aan kerkelijke (en zeker niet aan ‘wetenschappelijke’) dogma’s, dan benadrukt hij toch ook telkens zijn onderwerping aan God, aan de Kerk en niet te vergeten aan de koning. Villarroel zegt zelf dat zijn aanvaring met de Inquisitie over een geschrift dat al dertien jaar eerder was verschenen misschien wel de grootste schok in zijn leven veroorzaakte, mogelijk zelfs een keerpunt in zijn leven teweegbracht. Er is wel opgemerkt dat de bevoordingen waarin hij zijn ‘tevredenheid’ tot uitdrukking brengt over het feit dat de Inquisitie hem op de vingers heeft getikt veel weg hebben van een standaardformule, maar de manier waarop hij over zijn eigen priesterschap spreekt lijkt erop te wijzen dat hij in ieder geval wel degelijk veel waarde hecht aan dat ambt. Ook valt het op dat zijn toon in het algemeen aan scherpte inboet naarmate hij ouder wordt. Een gevolg van zijn rijpere leeftijd, van zijn lichamelijke en geestelijke crises, of is hij gewoon voorzichtiger geworden in zijn uitlatingen, omdat hij inmiddels wel heeft gemerkt dat met zijn vijanden niet te spotten valt? Opmerkelijk is nog dat Villarroel ook in dit verband niet

ingaat op de vraag waarom het gewraakte geschrift volgens de Inquisitie eerst verboden en later aangepast diende te worden. Misschien wilde hij zijn lezers niet lastigvallen met theologische kwesties, maar iets had hij er toch wel over kunnen zeggen?

Een laatste mogelijke reden waarom Villarroel zijn *Vida* geschreven kan hebben is zeker nog het vermelden waard. Hoewel in zijn tijd de macht van de adel bepaald nog niet was gereduceerd en hij zich maar wat graag liet voorstaan op zijn vele goede relaties met lieden uit de hogere kringen, is in zijn levensverhaal toch vooral een vertegenwoordiger van de opkomende burgerij aan het woord. Opgemerkt is al dat in deze tijd ook elders in Europa al de fictieve levens van ‘gewone’ burgers worden beschreven en dat dan tevens het schrijven van autobiografieën door vertegenwoordigers van de (hogere) burgerij in zwang raakt. In Spanje is het boek van Villarroel in dit opzicht zeker nog vernieuwend. Zelf benadrukt hij sterk zijn kleinburgerlijke komaf, zegt hij nooit behoorlijk onderwijs te hebben genoten (ook al is hij op dit punt niet helemaal eerlijk en heeft hij wel degelijk wat méér aan opleiding gevolgd dan hij beweert) en nooit aan anderen om gunsten te hebben gevraagd (wat ook niet helemaal waar is; denk bijvoorbeeld maar aan zijn opdracht in dit boek waarin hij dan wel geen expliciete smeebede doet, maar wel degelijk de hoop uitspreekt bepaalde gunsten te mogen blijven genieten). Wat hij op deze wijze wil benadrukken is dat hij alles wat hij heeft bereikt, iets waarop hij op de laatste bladzijden van het boek zeer tevreden terugkijkt, ook nog eens op eigen kracht heeft bereikt. Hier is een zelfbewuste burgerman aan het woord!

Om het succes dat hij heeft gehad nog eens te benadrukken past Villarroel, behalve het in geuren en kleuren beschrijven van die successen, ook nog een ander procédé toe, namelijk het ogenschijnlijk kleineren van zichzelf als mens en als wetenschapper. Het heeft er veel van weg dat

hij zijn lezers op die manier voor zich wil innemen en hen er vooral van wil overtuigen dat hij wel degelijk heel wat voorstelt en veel bereikt heeft, en dat dan ook nog eens allemaal op eigen kracht!

In dit zichzelf prijzen via de omweg van ogenschijnlijke zelfkritiek komt al enigszins naar voren dat Villarroel, die naar wordt aangenomen een vrij heftig en sterk aan wisselende stemmingen onderhevig karakter had, waarschijnlijk een vat vol tegenstrijdigheden was. Dat was hij overigens in een tijd die al evenzeer gekenmerkt wordt door tegenstrijdigheden en uitersten. Min of meer verlichte ideeën begonnen in Spanje door te dringen, maar de wetenschap steunde toch nog vooral op middeleeuwse of nog oudere geschriften. Dat gold niet alleen voor de theologie, maar ook voor andere takken van wetenschap, zoals de geneeskunde. En we zien dan hoe Villarroel naar hartenlust de spot drijft met het bijgeloof en de angst voor spoken en geesten. Maar dat weerhoudt hem er toch niet van om uitgebreid te verhalen over zijn confrontatie met bovennatuurlijke krachten in het huis van de markiezin, want hij durft in het algemeen al evenmin te beweren dat er helemaal niets waar zal zijn van alle verhalen over dergelijke verschijnselen. Zelf wijst hij op zijn vaak wisselende stemmingen en brengt hij ons in verwarring met zijn uitbundigheid en triestheid, zijn wereldsheid en ascese, om maar enkele uitingen van zijn tweeslachtige, door tegenstrijdigheden gekenmerkte natuur te noemen.

Ook als wetenschapper, en dan met name als wiskundige en astronoom, blijft zijn houding wat tweeslachtig. Hij zet zich in het algemeen af tegen de oude wetenschappelijke dogma's, maar wanneer aan de universiteit voor hem een opvolger gezocht moet worden vindt de selectie nog altijd plaats door kandidaten te examineren op hun kennis van allang verouderde astronomische verhandelingen. Tijdens zijn bijna 25 jaar durende hoogleraarschap hebben moder-

neren wetenschappelijke opvattingen op dit terrein blijkbaar geen ingang kunnen vinden in Salamanca. Ter verontschuldiging kan worden aangevoerd dat Villarroel mogelijk niet durfde afwijken van de starre kerkelijke opvattingen op dit punt. En na zijn emeritaat heeft hij in ieder geval wel geprobeerd om, samen met de hem opvolgende neef, binnen de universiteit een instituut op te richten waar de wiskunde op moderne wijze verder ontwikkeld zou kunnen worden, een episode die buiten het bestek van zijn autobiografisch relaas valt. Die poging stuit overigens op tegenstand binnen de universiteit van Salamanca, maar Villarroel roept voor de zoveelste keer de Raad van Castilië te hulp en krijgt zo opnieuw zijn zin. Toch valt mijns inziens te betwijfelen of heel zijn streven er ook daadwerkelijk op gericht was de wiskunde als wetenschap zoveel mogelijk vooruit te helpen. Was de benoeming van die neef tot opvolger op zijn leerstoel niet toch ook een kwestie van nepotisme en minder van deskundigheid? Villarroel doet erg zijn best ons ervan te overtuigen dat die keuze de enig mogelijke was en dat hij zichzelf daar volledig buiten heeft gehouden. Maar misschien ben ik nu geen haar beter dan kwaadsprekende lieden die in die tijd ongetwijfeld dezelfde vraag zullen hebben gesteld? Overigens, nadat die eerste neef en opvolger gestorven was, werd opnieuw een neef van Villarroel op 'zijn' leerstoel benoemd en van deze hoogleraar weten we met zekerheid dat het een zeer incompetent iemand was.

Het feit dat de Torres Villarroel het maar niet kan laten om – tot vervelens toe, zoals hijzelf opmerkt – te fulmineren tegen de onkundige artsen van zijn tijd, met hun wel zeer verouderde kennis, maakt hemzelf nog niet tot een verlichte en moderne wetenschapper op dit terrein. De vier 'sappen' die de gesteldheid van de mensen zouden bepalen vloeien dan ook nog rijkelijk in zijn boek, om maar wat te noemen. Nog altijd bestudeert hij allerlei terecht 'vergeten'

wetenschappen, zoals de alchemie, maar men moet hem nageven dat hij – voor zover wij daarover bij hem kunnen lezen – niets doet met die ‘kennis’. Maar zijn serieuzere astronomische kennis weerhoudt hem er blijkbaar niet van om zich ook met de astrologie bezig te houden, iets wat toch wel erg dicht in de buurt van het bijgeloof komt. Met al zijn almanakken verdient hij, zoals gezegd, veel geld en hij geniet daardoor een grote populariteit, vooral nadat hij de dood van de jonge koning Luis I in 1724 heeft ‘voorspeld’. (En laten we zijn grootste wapenfeit op dit gebied niet vergeten: een grote omwenteling die in Frankrijk zal plaatsvinden, in 1790 volgens Villarroel.) Wanneer hij vervolgens beschuldigd wordt van hekserij en ander kwaad, verdedigt hij zijn voorspellingen in vrij vage bewoordingen (geloof je er zelf nu wel of niet in?), maar bij andere gelegenheden doet hij zijn voorspellingen af als nonsens en leugens, net als zijn tegenstanders trouwens.

Ook zijn relatie met de universitaire gemeenschap van Salamanca wordt gekenmerkt door tweeslachtige gevoelens. Hij laat in woord en daad blijken dat hij geen hoge dunk heeft van de daar vegeterende wetenschappers (waarschijnlijk heel terecht, overigens), maar hij beklagt zich wel uitgebreid over het gebrek aan erkenning dat hijzelf ondervindt van zijn collega's. Wij hebben al gezien dat hij zelf geen groot wetenschapper zal zijn geweest en waarschijnlijk wist hij dat ook wel van zichzelf, maar anderen waren zeker niet veel beter en hun minachting zal dan ook bepaald niet altijd terecht zijn geweest. Het gebrek aan erkenning doet hem echter vooral pijn omdat de universiteit hem op andere momenten wel nodig heeft, wanneer hij haar belangrijke diensten moet bewijzen, mede dankzij zijn goede contacten met de hoogste kringen in het land en met leden van de Raad van Castilië. In het laatste hoofdstuk van zijn *Vida* geeft hij voorbeelden van zowel zijn goede relaties als van de ondankbaarheid die hij van de

zijde van de universiteit ondervindt. Ook hier lijkt Villarroel een man te zijn die zichzelf wil rechtvaardigen en die bijna sméékt om erkenning, als wetenschapper en als collega. Wanneer hij die niet krijgt neemt hij wraak door er bij hen in te wrijven dat hij van alle hoogleraren de meest welgestelde is en dat hij in ieder geval succes heeft in de burgermaatschappij.

Hoe het ook zij, van de veelschrijver Villarroel zijn weinig echte wiskundige en astronomische verhandelingen bekend en hij heeft zijn wetenschap gedurende zijn professoraat ook niet echt vooruitgeholpen, zoals al is opgemerkt. Dit kan uiteraard te maken hebben met zijn angst voor heterodoxie, want hij wist hoe sterk zijn vijanden waren en hij had ondervonden hoe ver de arm van de Inquisitie reikte. Maar ook op terreinen waarop hij van de Inquisitie weinig te duchten zal hebben gehad was hij bepaald geen voorloper als het gaat om moderne en verlichte ideeën. Zijn visie op de mens en zijn opvattingen over het opvoeden van kinderen die hij in zijn *Vida* naar voren brengt zijn nogal gedateerd, vergeleken bij, bijvoorbeeld, de ideeën van zijn tijdgenoot Jean-Jacques Rousseau. Ook drijft hij, tijdens gesprekken welke hij voert gedurende zijn ballingschap in Portugal, de spot met de nieuwe filosofische stelsels in het algemeen en spreekt hij zelfs vol minachting over een groot verlicht filosoof als René Descartes. En in de polemieek over de astrologie, welke hij voert met Martín Martínez, een hervormingsgezinde scheikundige, arts en vriend van de verlichte Spaanse schrijver Feijoo, is Villarroel zonder meer de reactionaire partij.

Zelfs qua schrijfstijl en woordgebruik geeft Villarroel voortdurend blijk van een zekere dualiteit. Zo wordt een hoofs klinkende opdracht aan zijn adellijke beschermvrouwe gevolgd door een verantwoording aan zijn lezers waarin zijn spot over de heersende academische gewoontes duidelijk doorklinkt. Barok aandoende formuleringen,

waarbij lange en ingewikkelde zinnen bepaald niet worden geschuwd, wisselt hij af met beschrijvingen die bijna platvloers zouden aandoen als de schrijver ervan niet zo'n vlijmscherp observator van het menselijk tekort zou zijn geweest. In weer andere delen van zijn autobiografie toont Villarroel zich iemand die een bijna spannend verhaal weet te vertellen.

Tot slot nog enkele opmerkingen over deze vertaling. Bij het vertalen van de *Vida* en het schrijven van deze inleiding heb ik vooral gebruik gemaakt van de uitgaven van het boek door Guy Mercadier (Editorial Castalia, Madrid, 1972) en Dámaso Chicharro (Ediciones Cátedra, Madrid, 1980). Ik heb uiteraard geprobeerd de stijl waarin het origineel is geschreven zo goed mogelijk te handhaven. Wel vond ik het af en toe noodzakelijk, bij erg ingewikkelde zinsconstructies, de lezer wat meer houvast te bieden. Ook heb ik, omdat ik wilde afzien van verklarende noten bij de tekst, hier en daar wat verduidelijkingen binnengesmokkeld in de vertaling. Het leek me niet nodig en zelfs ongewenst om delen uit de tekst weg te laten, iets wat wel is gebeurd in de – voor zover ik weet – enige vertaling die tot op heden van het werk is verschenen, een vertaling in het Engels van de hand van William C. Atkinson (The Folio Society, London, 1958). Het door Villarroel hoofdzakelijk aan de hand van officiële documenten gedane relaas over zijn stappen bij enkele officiële instanties, in hoofdstuk vi, komt bij hedendaagse lezers mogelijk wat saai over, maar juist uit deze schijnbaar wat afstandelijke benadering blijkt hoezeer Villarroel hunkert naar erkenning.

Zelfs dergelijke stukken maken het boek naar mijn mening niet alleen interessant voor lezers die belangstelling koesteren voor de tijd waarin het speelt, voor de moeizame introductie van verlichte ideeën, voor Spanje in het algemeen en voor de Spaanse literatuur in het bijzonder,

of voor het thema van de opkomende burgerij in Europa. Hoewel er sinds het verschijnen van zijn boek al zo'n tweehonderdvijftig jaren zijn verstreken en hij niet altijd zijn ware gezicht toont of de volle waarheid omtrent feiten uit zijn leven vertelt, geeft Diego de Torres Villarroel zich in zijn *Vida* wel degelijk bloot als zijnde een 'normaal' mens, een mens waarin menigeen zich ook nu nog wel zal kunnen herkennen.

Arnhem, april 2009
Bart Peperkamp